

Taimi Torvinen

Venäläiset lehdet Suomessa, erityisesti Finljandskaja Gazeta

Koko autonomian aikana ilmestyi Suomessa varsinaisesti vain yksi venäläinen sanomalehti, kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikovin aikaansaama Finljandskaja Gazeta. Vasta autonomian kahtena viimeisenä vuotena alkoi ilmestyä muutamia muita venäjänkielisiä lehtiä. Niistäkin vain yksi, Karelskija Izvestija, oli varsinaisesti autonomian ajan lehti - sitä ilmestyi v. 1916 Viipurissa 39 numeroa ja 9 numeroa v. 1917. Silloin, vallankumousvuotena, venäläisiä lehtiä pulpahti Suomessa ilmoille kymmenen. Ne kaikki kuolivat viimeistään v. 1918. Finljandskaja Gazeta yksin eli pitkään, yli 17 vuotta.

Venäläistä lehteä oli yritetty perustaa suuriruhtinaskuntaan jo ennen Finljandskaja Gazetaa. Helsingiläinen kirjapainon esimies Anders Lindfors oli v. 1875 anonut lupaa "Venäläisen Helsinki-lehden" julkaisemiseksi. Keisari Aleksanteri II oli kuitenkin ilmoittanut pitävänsä venäläisen lehden perustamista Suomeen täysin tarpeettomana. Venäläisen lyseon opettaja V. Assonov anoi vähän myöhemmin niin ikään lupaa venäläisen lehden julkaisemiseen ja ent. kaartinupseeri Georg Frasert halusi v. 1890 perustaa Viipuriin venäjänkielisen tieteelliskirjallisen viikkolehden. Nämä yritykset raukenivat sensuuriongelmaan.

V. 1867 oli näet annettu asetus, jonka 3. pykälän mukaan muilla kuin suomen ja ruotsin kielillä ilmestyvät julkaisut oli asetettava Venäjän sensuurille, mutta Suomessa tehdyt lehdistörikomukset oli tuomittava Suomen lain mukaan. Tämän ristiriidan lisäksi Venäjällä tapahtuva sensurointi olisi tietenkin vaikeuttanut lehden säännöllistä ilmestymistä, joten venäläisen lehden julkaiseminen Suomessa oli jokseenkin mahdotonta.

Kenraalikuvernööri Bobrikoville lehti-hanke kuitenkin onnistui. Hänen ohjel-

massaan "suomalaisen separatismien supistamiseksi" oli, kuten tunnettua, kahdeksantena kohtana hallituksen virallisen venäläisen lehden perustaminen.

Tarkoituksenani on ollut selvittää 1) mitkä olivat ne tavoitteet, joihin venäläiset pyrkivät kenraalikuvernöörin hallinnossa toimivan lehden julkaisemisella, 2) millä keinoin tavoitteisiin pyrittiin lehden palstoilla, 3) millaisiksi tavoitteet ja strategia muotoutuivat poliittisten olosuhteiden muuttuessa ja käytännön kokemusten vaikutuksesta; osoittaako lehden sisältö ristiriitaisia ja vaihtuvia pyrkimyksiä mielipiteisiin vaikuttamisessa? Ensimmäisen kohdan selvittämiseksi on tutkittu lehden perustamiseen johtaneita syitä; sitten on tarkasteltu lehden organisaatiota ja sen kehitystä sekä eritelty lehden sisältöpiirteitä yleisesti ja yksityiskohtaisin otoksin.

Lehden tarvetta Bobrikov perusteli pietarilaisille elimille näin:

- Suomen jokaisella puolueella ja luterilaisella kirkolla on oma äänenkannattajansa, jonka avulla ne levittävät aatteitaan massoille. Niiden joukossa ei ole ainoatakaan, joka paljastaisi kansalle suomalaisten separatistien turmiollisen opin valheellisuuden. Venäjän vallalta puuttuu tämä mahtava väline. Sillä ei ole mahdollisuuksia selvittää tarkoitustaan eikä puolustaa lehdistössä valtakunnan ja kreikkalaiskatolisen uskon etuja. On välttämätöntä rajoittaa paikallisten lehtien vaikutusta saattamalla kansan tietoon puolueetonta, totuudenmukaista ja tarkkaa valaistusta historiallisista faktoista ja päivän kysymyksistä. Samalla on painokkaasti tuotava esiin rajamaan kiinteämpi yhdistäminen keskukseen.

Suomen senaatin talousosastolle Bobrikov esitti 1898 nämä näkökohdat lievemmin ja selitti lisäksi:

"Venäjän lehdistössä viime vuosina näkyneet hyökkäykset Suomea vastaan

voidaan epäilemättä joltakin osalta selittää seuraukseksi siitä, etteivät venäläiset julkaisijat tunne maan kehityksen omalaatuisia edellytyksiä, sen erityistä hallinto-organisaatiota, sen yhteiskuntajärjestystä ... Täällä ilmestyvän venäläisen lehden ... olisi helppo hälventää sellaiset väärinkäsitykset ..."

Oman välineen puuttuessa - jatkettiin muistiossa - puuttuu myös maan venäläiseltä väestöltä ja laitoksilta mahdollisuus hoitaa yhteyksiään.

Samalla lehden tehtäväksi määriteltiin:

- valmistella suunniteltuja uudistuksia saattamalla ne monipuolisen tarkastelun alaisiksi ja koettamalla levittää sovittelevaa henkeä;

- tutustuttaa venäläistä yleisöä suomalaiseen elämään, ei ainoastaan negatiivisiin, vaan pääasiassa positiivisiin puoliin;

- tutustuttaa suomalaiset Venäjään, jonka oloja ruotsalaiset ja suomalaiset lehdet esittävät toisinaan tendenssimäisen synkässä valossa.

Mutta lehden "suuri tehtävä" oli "edistää Venäjän vallan näkökantoja ja toimia välineenä Suomen yhdistämiseksi Venäjään". Tämä edellytti hyviä toimittajia, joten Suomen kirjallisia kykyjä toivottiin avustajiksi.

Kun Bobrikov vähän myöhemmin esitti lehden tarkoituksena venäläisille, esitys ei ollut ristiriidassa senaatille annetun kanssa, mutta painottui toisella tavoin. Keisarille Bobrikov korosti lehden tehtävää rauhan ja keskinäisen luottamuksen edistäjänä sekä Suomen ja Venäjän lähentäjänä. Venäjän sisäministerille ja myös Suomen ministerivaltiosihteerille hän painotti venäläisen lehden tarvetta lähes yksinomaan sillä, että paikalliseen väestöön oli päästävä vaikuttamaan separatismiin nujertamiseksi ja Suomen liittämiseksi kiinteästi keisarikuntaan.

Vaikutuspyrkimystä valtiokseyden hyväksi voitaneen pitää lehtihankkeen todellisena tarkoituksena, jota senaatille lähetetyssä kirjelmässä oli himmennetty "suostuttelevalla viestinnällä" vastustuksen pehmentämiseksi. Tätä käsitystä tukevat myös myöhemmin julkaistut venäläiset kirjoitukset, joissa todetaan, että venäläisen lehden tehtävänä oli työskennellä Suomen liittämiseksi niin valtiollisesti kuin kulttuurisesti läheisesti

varsinaiseen Venäjään.

On luonnollista, että suomalaiset - senaatti ja lehdistö - suhtautuivat epäroiden tai kieltäisesti venäläiseen lehteen, jonka perustamiseen pyydettiin Suomen valtionvaroja. Mutta varottavia ääniä kuului myös venäläiseltä taholta. Niinpä lehden päätoimittajaehdokas eversti Jevgeni Martynov kirjoitti Bobrikoville, että venäläinen lehti saisi ilmeisesti vastaansa vihamielisyyttä, eikä yksikään suomalainen suostuisi sen avustajaksi. Poliittinen kirjailija Fedor Jelenev, joka oli 1890-luvulla laatinut venäjäksi ja ranskaksi Suomen erillisasemaa vastaan hyökkäviä teoksia, kirjoitti 1899 Bobrikoville: "Minun mielestäni se (venäläinen lehti) ei tuo vähäisintäkään hyötyä Venäjän asialle Suomessa, vaan pelkästään antaa sikäläisille sanomalehdille aineistoa pistelevään kritiikkiin ja pilkantekoon."

Nämä varoitukset eivät pysäyttäneet Bobrikovia, mutta ratkottavana oli vielä käytännön ongelmia, kuten venäläisen lehden sensurointi ja rahoitus.

Varsovalainen malli. Sellaisessa monikansaisessa maassa kuin Venäjä ilmestyi tietysti suuri joukko erikielisiä sanomalehtiä ja myös venäjänkielisiä lehtiä valtakunnan vieraskansalaisilla alueilla. Jälkimmäisistä oli kenties huomattavin Varšavskii Dnevnik, joka oli perustettu 1879 Venäjällä annerulla asetuksella. Tämä asetus tuli malliksi Suomen venäläistä lehteä suunniteltaessa. Venäjän sisäministeri Ivan Goremykin totesi, että lehden sensurointi voitiin alistaa suoraan kenraalikuvernöörille, niin kuin Varšavskii Dnevnikin, joka oli Varsovan kenraalikuvernöörin valvonnassa. Dnevnikin toimitus ja hallinto oli uskottu kenraalikuvernöörin valitsemalle venäläisyntyiselle henkilölle, ja lehdelle myönnettiin valtakunnan varoista vuotuinen määräraha.

Näiden periaatteiden mukaisesti Nikolai II päätti 12.6.1899 sallia "virallisen venäläisen lehden" julkaisemisen Suomessa ja määräsi valtion varoista myönnettäväksi kenraalikuvernöörin pyytämän summan. Bobrikovin ehdotuksen mukaisesti oli Suomen valtionvaroista maksettava 30.000 mk kertakaikkista avustusta lehden kirjapainon aikaansaamiseksi ja 30.000 mk vuotuista määrärahaa. Senaatin tehtäväksi jäi vain maksumääräyksen

antaminen kenraalikuvernöörin nimeämäl-
le henkilölle.

Organisaation luominen. Bobrikov määräsi nyt kenraalimajuri M.M. Borodkinin huolehtimaan tulevan lehden kirjallisen puolen järjestelyistä ja eversti Sergei Evstaževitš Debešin valmistamaan taloudellista ja teknistä organisaatiota. Monista nimiehdotuksista valittiin lehden nimeksi Finljandskaja Gazeta, jonka julkaisemisesta huolehtimaan Bobrikov asetti pysyvän komitean. Sen ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Suomenmaalaisen tarkk'ampujaprikaatin päällikkö kenraalimajuri P.D. Olhovski, jäseninä mm. Borodkin, Debeš ja kenraalikuvernöörin kanslian virkamies M.F. Ganskau. Komiteaan kuuluikin usein tämän kanslian virkamiehiä.

Finljandskaja Gazetan toimitus, konttori ja kirjapaino sijoitettiin Turun kasarmiin, joka sijaitsi Helsingin nykyisen (1983) linja-autoaseman paikalla. Sijoitukseen vaikutti erään asiapaperin mukaan pelko suomalaisten mahdollisista häirintäyrityksistä. Lehti muutti kuitenkin kirjapainoineen joulukuussa 1905 Korkeavuorenkatu 21:een.

Lehden ensimmäiseksi toimittajaksi (päätoimittajaksi) valittiin konservatiivisen Svet-lehden toimittaja, oikeustiet. kand. Ivan Aleksandrovitš Baženov. Lisäksi lehdellä oli apulaistoimittaja ja kääntäjä. Suunniteltua suomalaista vakinaista avustajaa ei saatu. Toimitukseen kuuluviksi luettiin myös sensori ja kaksi korjauslukijaa.

Finljandskaja Gazetan suomenkielisen laitoksen Suomen Sanomain toimittajan virkaa tarjottiin isä Joann Iroville, vaikka tämän suomen kielen taito oli perin heikko. Tämänkin laitoksen toimittajaksi on merkitty Baženov, mutta Irov saattoi olla sen tosiasiallinen toimittaja. Kääntäjien löytäminen oli vaikeaa, sillä käännösnäytteet olivat lähes käsittämätöntä suomea. Parhaiten selvisi kokeesta Ivan M. Pitkänen, vaikka hänenkin suomen kielensä oli varsin virheellistä. Pitkäsestä tuli Finljandskaja Gazetalle pitkäaikainen kääntäjä ja apuvoima.

Kirjapainon nimi oli aluksi Suomen sotilaspiirin eskunnan kirjapaino, mutta suurlakon jälkeisen suojausajan aikana tämä nimi ei tuntunut sopivalta. Niinpä kenraalikuvernööri Nikolai Gerard nimitti sen yksinkertaisesti Finljandskaja Gazetan

kirjapainoksi. Sen johtajana toimi esikuntakapteeni Gajevits. Kirjapainon työntekijäin saannissa ja säilyttämisessä oli koko ajan vaikeuksia. Varsinkin suomalaisten latojien saanti oli hankalaa, mihin yhtenä syynä varmasti oli se, että heille maksettiin pienempi palkka kuin venäläisille siviililatojille, vaikkakin suurempi kuin sotilaslatojille. Niinpä kirjapainossa oli melko usein palkkariitoja. Toisena syynä saattoi olla pelko, ettei venäläisessä lehdessä työskennellyt kirjaltaja enää saisi työtä muualta.

Näin oli organisaatio valmis. Lehtitalon palveluksessa oli alkuaikoina 41 henkilöä, joista 14 toimituksessa ja konttorissa (vahtimestarit ja lähetit mukaan lukien), 27 kirjapainossa. Näiden 41:n joukossa oli 2 upseeria, 1 pappi, 13 yksityishenkilöä, joista 1 nainen, 4 lasta ja 20 sotilasta.

Ensimmäinen Finljandskaja Gazeta työnty painosta 13.1. eli Venäjän ajanlaskun mukaan 1.1.1900. Se ilmestyi aluksi kolme kertaa viikossa, mutta jo v. 1901 neljä kertaa ja lopuksi kuusi kertaa viikossa. Usein siinä oli myös paksuhkoja liitteitä, jotka sisälsivät kirjallisuuden tuotteita tai käsittelivät jotain poliittista tapahtumaa. Lehden suomenkielinen laitos Suomen Sanomat ilmestyi helmikuusta 1900 vuoden 1904 loppuun kerran viikossa.

Finljandskaja Gazetan talous perustui valtionapuun, tilaus- ja ilmoitustuloihin sekä kirjapainon tilaustöiden tuottoon. Suomen valtionvaroista maksettavan määrärahan ohella lehti sai tuntuvasti suurempia summia kenraalikuvernöörin kanslian kautta. Tämä apu tulikin erittäin tarpeelliseksi, kun Suomen valtionapuun syntyi katko. Suurlakon jälkeen senaatti näet esitti varapuheenjohtajansa Leo Mechelinin aloitteesta valtionavun lakkauttamista; se keskeytettiin v:sta 1907, jolloin lehden kokoa jouduttiin supistamaan. Kun poliittiset olosuhteet muuttuivat Suomelle jälleen epäedulliseksi ja kotimaisen hallituksen tilalle oli marraskuussa 1909 tullut Vladimir Markovin johtama venäläistynyt senaatti, valtionapu palautettiin 1910; lehden kokoa päästiin seuraavana vuonna jälleen laajentamaan. Uudelleen valtionapu keskeytettiin kenraalikuvernööri Frans Albert Seynin aloitteesta maailmansodan aikana 1916 sodan aiheuttaman valtion-

tulojen vähenemisen vuoksi.

Finljandskaja Gazetan levikki oli korkeimmillaan vähän päälle 1.000. Kaikki tilausmerkinnät eivät kuitenkaan tarkoittaneet vuosikertatilauksia, vaan osa oli lyhytaikaisempia. Niin ikään huomattava osa levikistä - 220-300 kpl - oli maksuttomia vapaakappaleita, joita lähetettiin mm. kaikille ministereille ja muille korkeassa asemassa oleville venäläisille. Matalimmillaan tilausmäärät olivat 400-600 kpl ja siitäkkin osa oli pakkotilauksia ja vapaakappaleita.

Suomen Sanomia tilattiin pääasiassa maaseudulle. V. 1904 sitä tilattiin posti-toimistojen kautta 29 vuosikertaa, 12 kpl puoleksi vuodeksi ja 23 lyhyemmäksi ajaksi. Tilaajia oli siis kaikkiaan 64 ja heillä oli melkein kaikilla suomalainen nimi. Usein tilaukset oli tehty hyvin alkeellisella suomen kielellä ja väliin allekirjoitettu puumerkillä.

Pienet tilaajamäärät eivät paljонkaan merkinneet Finljandskaja Gazetan taloudessa ja ilmoitustalokin olivat mitättömät niin kauan kuin lehti toimi yksityisten ilmoitusten varassa. Mutta joulukuussa 1912 Markovin senaatti tiedotti, että kaikki suomen- ja ruotsinkielisessä virallisessa lehdessä julkaistut ilmoitukset oli v:n 1913 alusta julkaistava myös Finljandskaja Gazetassa. Se merkitsi itse asiassa uutta valtionapua lehdelle ja oli tärkeä sen heikolle taloudelle. Kun ilmoitustulot v. 1902 olivat 1.483 mk, ne v. 1913-15 olivat n. 80.000--100.000 mk.

Myös Finljandskaja Gazetan kirjapaino tuotti ulkopuolisille tehdyillä tilaustöillä huomattavasti suurempia summia kuin ilmoitukset ennen virallisten ilmoitusten julkaisemista. Sen vuositulot pyörivät maailmansodan aikana 30.000 mk:n vaiheilla.

Tilaajat. Finljandskaja Gazetan arkistossa on täydellisten tilaajaluetteloiden lisäksi ammattijaon mukainen erittely lehden ensimmäiseltä ilmestymisvuodelta. Sen mukaan tilaajina oli 1) kenraaleja ja heidän veroisain siviilivirkamiehiä 43, 2) sotaväen eri osastojen upseereita 252, 3) Suomen sotaväen upseereita 3, 4) kreikkalaiskatolista papistoa 48, 5) lääkäreitä 18, 6) opettajia, kauppiaita, virkamiehiä ja muiden ammattien edustajia, kuten käsityöläisiä ja talonpoikia 570, 7) alempia virkamiehiä (tsinov

22 sekä 8) laitos- ja järjestötilaajia, kuten kouluja, seurakuntia ja kirjastoja 93.

Pääosa venäläisistä tilaajista oli upseereja ja toisena huomattavana ryhmänä olivat kauppiat. Pohjois-Suomeen tilatuista numeroista suuri osa meni siellä toimiville santarmiupseereille ja Vaasaan sijoitetuille rykmenteille. Venäjän salainen poliisi "Ohrana" tilasi Finljandskaja Gazetan Pietariin.

Yksityistilaajien joukossa oli monia tunnettuja nimiä, kuten N.N. Korevo, W.F. Deutrich ja Ordinin perheen jäseniä. Suomessa yksityistilaajat kuuluivat pääasiassa maan venäläiseen väestöön. Suomalaisista ja ruotsalaisista perheistä oli kuitenkin ensimmäisenä vuonna tilaajia 45, pääasiassa korkeassa virka-asemassa olevia henkilöitä. Vuosien mittaan heidän lukumääränsä väheni, v. 1915 heitä oli 23, joista kolme oli poliittisessa elämässä tunnettua. Näihin aikoihin lehden tilaajina olivat yhä ratkaisevamminkin venäläiset laitokset, kirjastot ja yhdistykset sekä vähenevä määrä venäläisiä yksityishenkilöitä.

Toimituspolitiikan lähtökohdat. Kenraalikuvernöörin lehtien lähtiessä liikkeelle oli molemmissa samansisältöinen ohjelmakirjoitus, jossa sanottiin mm.:

"Käsittäen, että kaikki suhteet ovat täysin kestäviä vasta silloin kun niiden juuret tunkeutuvat ei ainoastaan ajatuksiin, vaan myös tunteisiin, Finljandskaja Gazeta tulee kaikin keinoin edistämään Venäjän ja Suomen keskinäistä tutustumista sekä herättämään keskinäistä myötätuntoa ja luottamusta. Valtiollisella alalla lehti tulee puolustamaan yhteensuostamista, kansallisissa kysymyksissä lähentämistä ..."

Tässä on selkeästi ja kiertelemättä julkilausuttu Venäjän hallituspolitiikan mukainen tavoite - yhtenäisvaltion luominen, mikä onnistuisi täydellisesti vasta sitten, kun vieraiden kansojen ajattelutapa ja tunteetkin olisivat muuttuneet. Bobrikovin lehtien avulla oli yritettävä murtaa Suomen lehdistön mielipidevaikutukseen aukkoja, vaikka mahdollisuudet olisivatkin minimaaliset. Tätä pyrkimystä kuvastavat useat asiakirjat ja kirjeet. Mutta Bobrikovkaan ei uskonut tulokseen päästävän pelkällä tiedonvälityksellä, vaan harrasti propagandistista valikointia. Tämä selviää hänen kertomuksestaan

keisarille:

Tutustuttaessa suomalaisia Venäjään Finljandskaja Gazeta esittää "edullisia ilmauksia venäläisestä elämästä, jotka näyttävät kulttuurin voittoja isänmaassamme. Venäläisen elämän epäedullisten ilmiöiden sivuuttaminen oli ... välttämätön ehto lehdelle ..."

Suomen Sanomista Bobrikov kirjoitti: Kaunokirjallisuudessa osastossa julkaistaan venäläisen kirjailijan tuotteita, jotka esittävät "venäläisen elämän valoisat puolet ja venäläisen kansallisuuteen siveelliset ominaisuudet".

Nämä sanat osoittavat, että kenraalikuvernöörin lehtiin valittiin aineistoa poliittisten tarkoitusten mukaisesti, jolloin lukijoille annettiin eräissä asioissa vinoutunut kuva.

Mutta Finljandskaja Gazetan tarkoituksena oli myös Suomen äänen heikentäminen Venäjällä. Bobrikovin ja Borodkinin mukaan lehdellä olikin tässä suhteessa merkitystä. Se tuli venäläisten lehtien toimituksiin, jotka siihen asti olivat ammentaneet Suomea koskevat tietonsa tämän maan lehdistöstä. Nyt ne alkoivat käyttää lähteenään Finljandskaja Gazetaa, mikä Bobrikovin mielestä jo yksinään oikeutti lehden olemassaolon ja siihen pannut varat. Finljandskaja Gazeta pääsi siis tunkeutumaan pietarilaisten mielipidemuodostukseen sekä suoraan (tilaus- ja irtonumeromyynti) että Venäjän lehtien välityksellä, joten Suomen ääni Pietarissa oheni entisestään.

Tehtäviensä hoitamiseksi Finljandskaja Gazeta jakautui viralliseen ja epäviralliseen osastoon. Edellinen sisälsi hoviutisia, käskyjä, nimityksiä yms. Epävirallisessa osastossa oli artikkeleita, uutisia, tapahtuma- ja lehtikatsauksia sekä muuta lehdille tavanomaista aineistoa. Uutiset ja artikkelit olivat useimmiten hyvin dokumentoituja lähdemerkintöineen. Suomen lehdistöä käsittelevä osasto sisälsi alkuvuosina terävää kommentointia maan lehtien kirjoituksista, mutta loppuvuosina vain saksittua tavaraa ilman kommentteja. Myöskään ulkomaan uutisia ei loppuvuosina juuri julkaistu lehdessä, vaan maailmansotaa koskevista tapahtumista kerrottiin erillisissä sähkösanomissa.

Tämänkin lehden toimitustyötä rajoittivat sensuuri sekä Venäjän sisäministeriöltä, senaatilta ja kenraalikuvernöörin

kanslialta tulleet määräykset.

Suomen Sanomissa julkaistiin tärkeimmäksi katsottu osa Finljandskaja Gazetan kirjoituksista. Sen alakerrassa oli pääasiassa kaunokirjallisia tuotteita, mutta varsin surkealle suomen kielelle käännettyinä.

Toimittajat, avustajat, yleisö. Finljandskaja Gazetan aatteellisina taustavoimina olivat jatkuvasti sellaiset konservatiiviset henkilöt kuin kenraali Borodkin, kenraalikuvernöörin apulainen Deutrich, salaneuvos P.A. Haritonov, N.N. Korevo ja ministerineuvos N.V. Plehwe.

Lehden toimittajista (päätoimittajista) pitkäaikaisin oli Baženov (1900-1908). Seuraavina toimittajina olivat V.P. Lebedev 1909-1911, v.a. B.V. Dobryšin 1911, A.V. Jefimov 1911-1913, J.M. Grosman ja V.P. Krochin 1913-1914, N.V. Starkov 1914, A.V. Bašmakov 1914-1915, N.F. Roždestvenski 1914-1916 ja P.A. Šveikovski 1915-1917. Toimittajilla piti olla "täysin hyväksyttävä poliittinen suunta".

Toimittajista Bašmakov on huomattava yrkästi Suomen vastaisten artikkeleiden laatijana; niitä julkaistiin 1890-luvulla ranskalaisessa aikakauslehdessä Revue politique parlementaire. Myös Roždestvenski oli osallistunut Suomea koskevien kirjasten valmistamiseen.

Lehden toimitus oli 1910-luvulla kolmijäseninen: toimittaja, virallinen osaston toimittaja (apulaistoimittaja) ja toimitussihteeri. Utterta suomalaisnimitys vakinainen avustaja oli Pitkäsen ohella V. Kanninen.

Heidän lisäksi Finljandskaja Gazetalla oli melko suuri ja osaksi arvovaltainen erillispalkkioilla toimiva avustajajoukko. Huomattavin, koko lehden ilmestymisajan toiminut avustaja oli Borodkin, joka julkaisi lehdessä laajoja, useimmiten Suomen historiaa käsitteleviä kirjoituksia. Hänet arvostettiin palkkiosakin omaan luokkaansa, sillä esim. kirjoituksesta "Hwasser ja Arwidsson" hän sai 25 penniä riviltä toisten nostaes- sa vain 6-10 penniä. Muita huomattavia avustajia olivat esim. Deutrich ja Plehwe. Avustajien joukossa oli runsaasti venäläisiä upseereja, pappeja ja opettajia sekä muutamia, joilla oli suomalainen tai ruotsalainen nimi (saattoi olla salanimikin). Lehden loppuvuosina oli avustajien saannissa vaikeuksia.

Vaikeuksia oli myös suomalaisten lukijain löytämisessä. Sekä Finljandskaja Gazetan arkisto että Borodkinin historia Bobrikovin ajasta osoittivat, että suhtautuminen kenraalikuvernöörin lehtiin oli lähes kauttaaltaan vihamielistä. Valituk-
sia tuli siitä, että lehden kuljetusta sabotoitiin ja että lehden kanssa tekemisissä olevia suomalaisia syrjittiin. Torjuvasta asennoitumisesta on lehden arkistossa muuan näyte, Suomen Sanomain n:o 3, jonka yläreunaan lehden palauttaja on kirjoittanut: "Älkää lähettäkö lehteänne rehellisille suomalaisille, jotka eivät ole sitä tilanneet eivätkä tahdo sormiaan sillä tahrata." Joitakin vilpittömiä kannattajiakin lehdillä näyttää olleen ja lisäksi sellaisia, jotka koettivat saada toimitukselta taloudellista hyötyä.

Johtavat teemat. Bobrikovin aikana Finljandskaja Gazeta toteutti ohjelmaansa jokseenkin johdonmukaisesti. Se oli yleensä runsassisältöinen ja mielenkiintoinen. Tänä kautena tuli myös selvimmin näkyviin lehden propagandistinen luonne. Siitä pari esimerkkiä.

Kenraalikuvernöörin molemmissa lehdissä julkaistiin keväällä 1900 kaksi pitkää kirjoitussarjaa: "Venäjän kieli rajamaissa" ja "Kulkukauppiat Suomen suuriruhtinaskunnassa". Kesäkuun 20 päivänä 1900 annettiin kielimanifesti ja heinäkuun 2 päivänä annettiin venäläisille talonpojille asetuksella oikeus harjoittaa kulkukauppaa ja eräitä elinkeinoja Suomessa. Voidaan siis sanoa, että kenraalikuvernöörin lehdet tekivät valmis-televaa propagandaa Venäjän hallituspolitiikan tueksi.

Tänä kautena Finljandskaja Gazeta pyrki kommentteillaan vaikuttamaan suomalaisiin hajoittavasti osoittamalla ruotsinkieliset valtaapitäviksi muukalaisiksi, jotka ajoivat vain omia etujaan Suomen varsinaisen väestön vahingoksi. Ruotsalaiset antoivat rajamaan "rauhalliselle, työtätekevälle, tervejärkiselle" väestölle "käskyjä alistua" ruotsalaisen puolueen "despoottiseen valtaan". He vetosivat "ikivanhoihin, arkistoituihin" ruotsalasiin lakeihin ja puhuivat "mielikuvituksellisesta Suomen valtiosta". Lainausmerkeissä olevat sanat toistuivat niin usein, että niitä voi sanoa avainsymboleiksi.

Suomen oikeuslaitoksen lehti esitti johdonmukaisesti vanhanakaiseksi ja epähuomaaniksi. Myös muut Suomen insti-

tuutiot olivat epäoikeudenmukaisia ja moraalittomia. Ruotsi oli sortajavalta, Venäjä mahtava, edistyksellinen ja moraalinen. Yksipuolisuuden kuvaa vahvistivat lehden tarjoamat kirjalliset tuotteet, jotka esittivät suomalaisen elämän synkimpiä puolia, kuten venäjännös Minna Canthin novellista "Köyhää kansaa" (1902) ja Väinö Katajan kertomuksesta "Tullikavaltajia" (1912). Huomattava kuitenkin on, että Finljandskaja Gazetan lukijat saivat tietoja myös vastarintaliikkeen väittämistä, kun taas Suomen Sanomain oppimattomille lukijoille tarjottiin propagandan sääntöjen mukaan vain yhdensuuntaista aineistoa.

Eräät Finljandskaja Gazetan artikkelit tuskin olivat lainkaan tarkoitetut suomalaisille tai edes Suomen venäläisille, vaan pikemminkin pyrkivät vaikuttamaan suoraan Pietarin johtavien piirien mieliteisiin esim. lisävaltuuksien saamiseksi valvontatoimiin.

Muutoksia toimituspolitiikassa. Suurlakon jälkeistä Gerardin ja Mechelinin aikaa venäläiset ovat sanoneet Finljandskaja Gazetan rappioajaksi, mihin sisällönanalyysin perusteella voi yhtyä. Toimitus rakensi supistetussa koossa ilmestyvän lehden sivut lähes kauttaaltaan uutistoimistojen ja muiden lehtien tekstin varaan. Omat mielipiteet puuttuivat, toimitus ei kommentoinut edes uutisia, jotka kertoivat venäläisvastaisesta väkivaltaisesta toiminnasta. Lehden kannanottoja voi havaita vain lauseiden keskelle sulkuihin asetetuista kysymysmerkeistä ja "muka"-sanasta. Milloin toimittaja poikkeuksellisesti on itse tarttunut kynään, on teksti hillittyä ja dokumentoitua. Voidaan sanoa, että esim. v:n 1907 Finljandskaja Gazeta ei ollut propagandalehti, vaan virallinen uutislehti.

Valtiollisten olosuhteiden muuttuessa Suomelle epäedullisemmiksi Finljandskaja Gazeta jälleen virkistyy. Seynin kenraalikuvernöörikaudella sillä olikin erittäin hyvät poliittiset ja taloudelliset toimintamahdollisuudet. Kun lehden koko 1911 laajennettiin ennalleen, sen sisältökin tuli monipuolisemmaksi ja kriittisemmäksi.

Finljandskaja Gazeta ei kuitenkaan käyttänyt enää paljon sanallista kommentointia, vaan ilmaisi kritiikkinsä väli-merkkien avulla. Toimitus asetti esim.

suomalaisista lehdistä lainatuissa kirjoituksissa monien lausumien perään kysymys- ja huutomerkin, joilla kiistettiin lausuman oikeellisuus. Niin ikään saatettiin tietyt sanat säännöllisesti lainausmerkkeihin, kuten "maamme" ja "sortotoimet", millä pyrittiin osoittamaan, ettei Suomi ollut maa, vaan ainoastaan maakunta ja ettei mitään sortoa Suomeen kohdistettu. Tätä uudenlaista kommentointia tehostettiin toisinaan ylipyökkimillä ja parilla ironisella lauseella. Paljon huomiota kiinnitettiin tällä kaudella "panfennismiin" eli suomalaisten harjoittamaan karjalaisten sielujen kalastukseen.

Muutosta tapahtui ilmeisesti myös lehden tavoitteissa. V:sta 1912 alkaa näyttää siltä, että suomalaisten tavoittelesta on luovuttu ja sanat suunnattu vain venäläisille. Siitä ilmeisesti johtuu, että osaa lehden numeroista voidaan pitää pelkästään informatiivisina. Pyrkimys vaikuttaa venäläisten mielipiteisiin Suomea koskeissa asioissa kuitenkin säilyi, vaikka lehden vähäisen levikin vuoksi täytyi vaikutusmahdollisuuksien venäläistenkin keskuudessa olla varsin rajoittuneet. Tähän aikaan ovat lehdistä kadonneet suomalaisen elämän piirteitä sympaattisesti käsittelevät jutut, joita sentään oli alkuvuosina. Suomea esitellään lähes yksinomaan negatiivisesti.

"Elävä ruumis". Vaikka poliittiset ja taloudelliset mahdollisuudet olivat Finljandskaja Gazetan toiminnan koko loppuajan suotuisat, surkastui lehti kuitenkin pahasti viimeisinä elinvuosinaan. Virallisen osaston ja virallisten ilmoitusten välissä ei useinkaan ollut juuri muuta kuin Suomen lehdistöstä saksittuja uutisia. Niitä ei kommentoitu, ei edes silloin, kun niissä oli Venäjän kannalta negatiivista sisältöä. Artikkelit käsitelivät useimmiten epäpoliittisia sosiaalisia ja käytännön kysymyksiä.

Maailmansodan aikana v. 1918 Finljandskaja Gazeta ei esim. välittänyt venäläisten esittämiä vaatimuksia Suomen osallistumisesta sotaponnistuksiin ja sodan aiheuttamiin menoihin - ei ainakaan otoskauden lehdistä. Michail Borovitinovin johtama senaatti oli tuolloin asiasta ankarassa ristiriidassa Venäjän rahaministeriön kanssa. Kun Finljandskaja Gazeta oli sodan aikana käytännön asioissa hyvin kiinteässä yhteistyössä Borovitinovin kanssa - kuten näkyy leh-

den arkistosta - herää kysymys, noudattiko lehti tällöin Borovitinovin toivomuksia Suomen hallinnon helpottamiseksi.

Kuitenkin voidaan Finljandskaja Gazetan sisällössä havaita kolme muuttumattonta teemaa, joskin viimeisinä vuosina vain ohimennen: 1) Suomi on "muun Venäjän" osa, 2) ruotsalaiset edustavat vierasta ja tuhoisaa tekijää, 3) Suomen lait ja lainkäyttö ovat vanhanaikaisia ja epähuomaaneja. Mutta muuten lehti näyttää muuttuneen Suomen venäläisten paikallislehdeksi. Se näyttää luopuneen myös pyrkimyksistä vaikuttaa venäläisten Suomen politiikkaan.

Finljandskaja Gazetan muuttumiseen kiinnitettiin huomiota Venäjällä. Kahdessa oikeistolaisessa lehdessä, Moskovskaja Vedomostissa ja Novoje Vremjassa julkaistiin syyskuussa 1916 A. Rezovin pitkä artikkeli, joka oli tuima hyökkäys Finljandskaja Gazetaa, "elävää ruumista", mutta varsinkin varapuheenjohtaja Borovitinovia vastaan.

Kuriositeettina mainittakoon, että Finljandskaja Gazeta päätti päivänsä suomalaisystävällisissä merkeissä. Sen viimeisissä numeroissa oli artikkelisarja "Kalevalan päivä", jossa suomalaista eeposta kuvailtiin maalailevan kauniisti ja esitettiin venäjännettynä runo Väinämöisen laulun mahdista. Lehden viimeinen numero ilmestyi 5.(18.)3.1917. Borovitinov ja Seyn vangittiin 16.3.

Finljandskaja Gazeta, joka alunperin oli pyrkinyt heikentämään suomalaisten lehtien mielipidemuokkausta niin Suomessa kuin Venäjällä, oli siis yli 17-vuotisen toimintansa aikana suuresti muuttunut. Propagandalehdestä oli tullut virallinen lehti, joka ilmeisesti tuki Suomen venäläistä senaattia. Kuitenkaan sen uutisvalinnassa ei ole nähtävissä erityistä venäläistä tarkastelukulmaa. Pilkahtaapa siinä toisinaan Suomen olosuhteita puolustava sävy. Finljandskaja Gazeta oli loppuaikoina siis perin heikosti ohjelmallinen lehti, eipä sitä oikein voi sanoa uutislehdeksikään. Tuskinpa se riittävästi palveli Suomen venäläisten informoljankaan. Lehti tuntuu siis keinotekoiselta ja tarpeettomalta, mutta taloudellisesti se oli tuottoisa virallisten ilmoitusten ja kirjapainon tilaustöiden ansiosta.

Finljandskaja Gazeta oli perustettu lähentämään Suomea keisarikuntaan. Loppujen lopuksi se taisi itse hieman lähentyä Suomea.